

ГОТОВИ ЛИ СА БЪЛГАРИТЕ ДА ПЪТУВАТ СЛЕД ПАНДЕМИЯТА? ¹

МАЯ ИВАНОВА

През 2020 година светът премина през безпрецедентна ситуация на глобално затваряне, заради обявената пандемия от COVID-19. Започнала в Китай, епидемията бързо обхвана държавите в Европа, Близкия изток, а в следствие и целия свят. Масово правителствата предприеха пакети от мерки за намаляване броя на заразените, като повечето включваха физическо дистанциране, налагащо затваряне на обществени обекти като театри, кина, ресторанти, хотели, молове и т.н. Пътуванията масово бяха анулирани и редица туристически агенции затвориха, а авиокомпаниите приземиха почти цялата си флота. Загубите са огромни, особено за туристическата индустрия, защото на практика хората спряха да пътуват и анулираха предстоящите си пътувания.

В България бе обявено извънредно положение на 13 март 2020г., според което бяха затворени големите търговски обекти и училищата, а на хората е препоръчано да не излизат от дома, освен по наложителни причини. Удължено до 13 май 2020г, извънредното положение вече почти изтича, като българското правителство започна да облекчава една по една предпазните мерки. Хората жадуват да излязат навън, започват да планират отново своите пътувания. Хотелите и целият туристически бизнес се подготвят да започнат отначало. Но дали българите са готови да подновят пътуванията си след пандемията? Как ще се променят предпочитанията им, мотивите за пътуване, транспорта или предпочитаните дестинации? Настоящото проучване се опита да даде отговори на тези въпроси.

Методология

Изследването е проведено в периода 07 април – 06 май 2020 година сред български граждани. То стъпва върху проучването за дипломната работа „Willingness to travel after a global pandemic: the case of Bulgaria“ на Иван Красимиров Иванов, студент във Висше Училище по Мениджмънт, Варна и Cardiff Metropolitan University, UK, от които има етично одобрение. Научен ръководител на дипломната работа е доц. д-р Мая Иванова. Данните са събирани онлайн чрез Qualtrics, а впоследствие са обработени и анализирани чрез SPSS 24.0.

Резултати от изследването

В проучването участваха общо 945 души. В Таблица 1 е представен пълният им профил по пол, възраст, образование, месечен доход на домакинството, семейно положение и брой пътувания за последните 12 месеца. Последната характеристика ще ни даде добра основа за проследяване на промените в плановете на хората, в сравнение със ситуацията преди пандемията.

Един от първите въпроси, които вълнуват всички от туристическата индустрия, е дали хората възнамеряват да подновят пътуванията си и кога приблизително се очаква това да се случи. В Таблица 2 са отразени получените отговори. Значителна част (63,7%) смятат да пътуват веднага след разрешаване на пътуванията или най-много до 1-2 месеца след това. Това е добър знак за туристическите и транспортните компании, защото възобновяването на пътуванията ще помогне за възстановяването на целия сектор. Също така оптимистични са резултатите от Таблица 3 относно честотата на планираните пътувания след пандемията – 65,6% от българите смятат да продължат да пътуват толкова често, колкото и преди периода на пандемия, а 10,5% дори ще пътуват повече. Що се отнася до първата дестинация, която смятат да посетят (Таблица 4), респондентите са категорични, че това ще е България (54%), спрямо чужбина (28,4%). Не е ясно дали причините за този избор се крият в нежеланието да се пътува в чужбина, заради риск от заразяване, или е обективно обусловен от

затворените граници и намалените доходи на хората.

За да погледнем в по-голяма дълбочина, Таблици 5 и 6 обобщават разпределението на отговорите за намерение за пътуване, честота на пътуване и първа избрана дестинация според дохода на домакинство и броя пътувания за последните 12 месеца (Таблица 5) и според възрастта и пола на респондентите (Таблица 6). Двете таблици показват дали отговорите на посочените три въпроса се различават в зависимост от характеристиките на участниците.

Най-нетърпеливи да пътуват отново са хората, които и преди пандемията са били активни и са имали 6 или повече пътувания за последните 12 месеца - 57,7% от тях (153 от 265) са готови да пътуват до един месец след разрешаване на пътуванията (вж. Таблица 5). Интересно е, че следващата най-активна група са респондентите с 1-3 пътувания за миналата година, като 53% от тях (213 от 402) смятат да пътуват отново до 2 месеца след разрешаване на пътуванията. Очаквано, хората с по-високи доходи (над 3000 лв на домакинство на месец) също показват най-голяма готовност за пътуване – 75% (165 от 221) от тях ще подновят пътуванията си до 2 месеца, спрямо 60% за групите с доход 1001-2000 лв и 2001-3000 лв. Що се отнася до възрастовата структура, респондентите, които най-бързо ще възстановят пътуванията си, са във възрастовите граници 31-40 и 41-50 години – 70% и за двете групи планират пътувания до 2 месеца след разрешаването им (вж. Таблица 6). Много интересен е фактът, че респондентите до 50 години категорично посочват България като своя първа дестинация след пандемията, но хората от възрастови групи 51-60 години и над 60 години са почти поравно разделени между страната и чужбина като свой първи избор на дестинация. Като се има предвид, че това са точно най-рисковите групи, за които не е препоръчително да пътуват, изборът на българите от този сегмент се нуждае от допълнително изследване.

Следващите въпроси допълват новите характеристики на пътуванията на българите с основните им

мотиви (Таблица 7), предпочитан транспорт след пандемията (Таблица 8) и с кого смятат да споделят първото си пътуване (Таблица 9). Прави впечатление високият дял (45,7%) на отдых и релаксация като основен мотив при пътуване, за разлика от бизнеса, който остава значително назад с едва 7,1%, вероятно за да компенсира физическото заседяване у дома по време на пандемията. Очаквано, собственият автомобил излиза на предна позиция като предпочитано средство за транспорт (55,7%), но на второ място все пак е въздушният транспорт (29,2%). Въпреки усложненията при пътуване със самолет, очакваните нови процедури, както и драматичното положение в авиоиндустрията, изглежда българските туристи ще продължават да ползват този вид транспорт. Като компания за пътуването респондентите предпочитат предимно семейството (51,2%), приятелите (23,4%) и съпруг/а/партньор (14,5%).

При по-близък поглед по отношение на доход и брой предишни пътувания (Таблица 10), и възраст и пол (Таблица 11) забелязваме интересно разпределение на отговорите по отношение на ползвания транспорт. Резултатите показват, че 30,5% (44 от 144) от респондентите с месечни доходи на домакинството до 1000 лв са склонни да ползват въздушен транспорт. Но същата група респонденти е и с най-голям дял (20,8% или 30 от 144) на предпочитанията за пътуване с туристически автобус или организирано от туроператор, докато при останалите групи този дял е под 10%. Това означава, че хората с по-ниски доходи вероятно ще разчитат повече на организатори на пакетни пътувания или на нискотарифни авиокомпани. Подобна статистически значима разлика се наблюдава за същата група респонденти с месечен доход до 1000 лв и при избора на спътници при пътуването. При тях е най-голям дялът на избора на приятели като компания за пътуване (31,2% или 45 от 144).

При разреза на възрастта и мотивите за пътуване (Таблица 11) пътуванията за среща с приятели и роднини са посочени с най-голям дял (33,1%, 49 от 148) от хората на възраст 18-30. Останалите възрастови групи предпочитат да пътуват за

релаксация или посещения на забележителности. При избора на предпочитан транспорт забелязваме намаляване на интереса към въздушен транспорт с увеличаване на възрастта, но в същото време се увеличават и предпочитанията към ползване на туристически автобуси, т.е. организирани пътувания. На въпроса с кого ще споделят първото си пътуване след пандемията, отговорите на респондентите на възраст 18-30 години се различават спрямо останалите по предпочитанията да пътуват сами (31,3% или 20 от 64), както и по по-високия дял на приятелите като предпочитани спътници, спрямо останалите възрастови групи (34,5% или 86 от 249).

Все пак извънредното положение и свързаните с него мерки оказват своето влияние на пътуващите. Това се вижда от Таблица 12, показваща степента на съгласие на респондентите с няколко твърдения свързани с новите „норми“ при пътуване – 71,4% (674 от 945) от респондентите потвърждават, че ще избират дестинация според безопасността ѝ. Аналогични са и резултатите по отношение на допълнителните хигиенни мерки, които пътуващите ще предприемат (80,2% или 758 от 945), както и склонността да избягват струпвания на хора (73,5% или 695 от 945). Това е знак, че определено се променят не само мерките и процедурите от страна на туристическите и транспортните фирми, но и възприятията на туристите за безопасност и хигиена, както и цялостното им поведение и нагласи в тази посока.

Като цяло, обаче, нагласите на българите относно важността на определени фактори, влияещи на избора на пътуване, са разнопосочни (Таблица 13). Едва 18,9% (178 от 945) от респондентите считат отдалечеността/ изолираността на дестинацията за важна или изключително важна, а 18,1% (171 от 945) от тях смятат същото по отношение на отдалечеността/изолираността на хотела. Същевременно, като важни или изключително важни респондентите считат: добър дезинфекционен контрол на помещения и съоръжения (675 респондента или 71,4%); в дестинацията да има надеждна здравна система, до която да имат

достъп (550 или 58,2%); хотелът да предоставя достатъчно общо пространство за физическо дистанциране (489 или 51,7%); предвидени са маски и дезинфектанти за ръце за пътниците (427 или 45,2%). Големината на хотела има по-скоро неутрално влияние и приблизително еднакъв брой респонденти са посочили фактора като маловажен, неутрален или (много) важен при избор на пътуване. Популярността на дестинацията не е от съществено значение при избора на пътуване – 80,3% или 759 от респондентите я определят като неутрален или маловажен фактор.

На последния въпрос дали респондентите са склонни да пътуват до държави, които бяха най-засегнати от пандемията, отговорите са доста балансираны, но все пак с малък превес към нежелание за посещение на тези дестинации (Таблица 14).

Основни изводи

- ✓ 63,7% от българите имат готовност да подновят пътуванията си до 2 месеца след като това бъде възможно;
- ✓ За първото си пътуване те предпочитат вътрешен туризъм, като ще пътуват със собствен автомобил и със семейството си;
- ✓ Хората с по-ниски доходи ще разчитат на туристически автобуси и организирани пътувания;
- ✓ Българите ще избират бъдещите си пътувания спрямо добрите хигиенни мерки и безопасността на дестинацията;
- ✓ Като много важни българите определят надеждната здравна система на дестинацията, към която ще пътуват, както и добрия дезинфекционен контрол в местата за настаняване.

*****

Благодарности

Искаме да изразим специални благодарности на всички, които попълниха въпросника и ни помогнаха с разпространението – Обединение „Бъдеще за България“, Travel Academy, както и всички колеги и приятели, които споделиха проучването и ни подкрепиха.

Таблица 1. Профил на респондентите

		Брой респонденти	Процент от общия брой
Пол	Мъж	193	79.6
	Жена	752	20.4
Възраст (години)	18-30	249	26.3
	31-40	251	26.6
	41-50	260	27.5
	51-60	139	14.7
	61+	46	4.9
Месечен доход на домакинството	0-1000 лева	144	15.2
	1001-2000 лева	363	38.4
	2001-3000 лева	217	23.0
	Над 3000 лева	221	23.4
Семейно положение	Необвързан	197	20.8
	Сгоден/Живее с партньор	246	26.0
	Женен/Омъжена	419	44.3
	Вдовец/Разведен	83	8.8
Образование	Основно образование	4	0.4
	Средно образование	192	20.3
	Висше образование	749	79.3
Брой пътувания през последните 12 месеца в България или в чужбина	Нито веднъж	65	6.9
	1-3 пътувания	402	42.5
	4-5 пътувания	213	22.5
	Повече от 6 пътувания	265	28.0
Общо		945	100.0

Таблица 2. *Намерения за пътувания след като пандемията отmine*

	Брой респонденти	Процент от общия брой
Не възнамерявам да пътувам	42	4.4
По-малко от месец след разрешаване на пътуванията	317	33.5
1-2 месеца след разрешаване на пътуванията	285	30.2
3-4 месеца след разрешаване на пътуванията	137	14.5
5-6 месеца след разрешаване на пътуванията	70	7.4
7-12 месеца след разрешаване на пътуванията	57	6.0
Поне 12 месеца след разрешаване на пътуванията	37	3.9
Общо	945	100.0

Таблица 3. *Честота на планираните пътувания след пандемията*

	Брой респонденти	Процент от общия брой
Ще пътувам по-малко, отколкото в периода преди пандемията	226	23.9
Ще пътувам толкова често, колкото в периода преди пандемията	620	65.6
Ще пътувам повече, отколкото в периода преди пандемията	99	10.5
Общо	945	100.0

Таблица 4. *Коя ще бъде първата дестинация за пътуване, след като пандемията отmine?*

	Брой респонденти	Процент от общия брой
Не съм решил още	167	17.7
България	510	54.0
Чужбина	268	28.4
Общо	945	100.0

Таблица 5. Разпределение на отговорите за намерение за пътуване, честота на пътуване и първа избрана дестинация по доход на домакинство и брой пътувания за последните 12 месеца

	Месечен Доход на домакинството				Брой пътувания за последните 12 месеца				Общо
	0-1000 лева	1001-2000 лева	2001-3000 лева	Над 3000 лева	Нито едно	1-3	4-5	6 и повече	
Намерение да се пътува след пандемията									
Не възнамерявам да пътувам	12	21	7	2	20	18	3	1	42
По-малко от месец след разрешаване на пътуванията	53	109	67	88	9	87	68	153	317
1-2 месеца след разрешаване на пътуванията	33	110	65	77	9	126	83	67	285
3-4 месеца след разрешаване на пътуванията	17	61	32	27	5	75	32	25	137
5-6 месеца след разрешаване на пътуванията	8	26	23	13	6	44	11	9	70
7-12 месеца след разрешаване на пътуванията	13	17	14	13	7	32	11	7	57
Поне 12 месеца след разрешаване на пътуванията	8	19	9	1	9	20	5	3	37
Честота на пътуванията спрямо периода преди пандемията									
Ще пътувам по-малко, отколкото в периода преди пандемията	38	84	50	54	10	101	58	57	226
Ще пътувам толкова често, колкото в периода преди пандемията	95	232	143	150	41	260	138	181	620
Ще пътувам повече, отколкото в периода преди пандемията	11	47	24	17	14	41	17	27	99
Първата дестинация на пътуване след пандемията									
Не съм решил още	27	51	46	43	21	68	40	38	167
България	63	216	117	114	31	231	107	141	510
Чужбина	54	96	54	64	13	103	66	86	268
Общо	144	363	217	221	65	402	213	265	945

Таблица 6. разпределение на отговорите за намерение за пътуване, честота на пътуване и първа избрана дестинация по възраст и пол

	Възраст					Пол		Общо
	18-30	31-40	41-50	51-60	61+	Жена	Мъж	
Намерения за пътуване след пандемията								
Не възнамерявам да пътувам	18	14	3	4	3	28	14	42
По-малко от месец след разрешаване на пътуванията	78	89	102	39	9	245	72	317
1-2 месеца след разрешаване на пътуванията	66	86	79	43	11	232	53	285
3-4 месеца след разрешаване на пътуванията	42	24	37	27	7	109	28	137
5-6 месеца след разрешаване на пътуванията	23	13	19	9	6	57	13	70
7-12 месеца след разрешаване на пътуванията	15	14	11	8	9	47	10	57
Поне 12 месеца след разрешаване на пътуванията	7	11	9	9	1	34	3	37
Честота на пътуванията след пандемията								
Ще пътувам по-малко, отколкото в периода преди пандемията	41	63	77	32	13	191	35	226
Ще пътувам толкова често, колкото в периода преди пандемията	173	163	164	92	28	482	138	620
Ще пътувам повече, отколкото в периода преди пандемията	35	25	19	15	5	79	20	99
Първата дестинация на пътуване след пандемията								
Не съм решил още	58	34	48	22	5	127	40	167
България	145	154	135	56	20	414	96	510
Чужбина	46	63	77	61	21	211	57	268
Общо	249	251	260	139	46	752	193	945

Таблица 7. Основни мотиви за пътуване след пандемията

	Брой респонденти	Процент от общия брой
Отдих и релаксация	432	45.7
Посещения на забележителности и културни мероприятия	247	26.1
Бизнес	67	7.1
Образование	10	1.1
Среща с приятели и роднини	148	15.7
Друго	41	4.3
Общо	945	100.0

Таблица 8. Предпочитан транспорт след пандемията

	Брой респонденти	Процент от общия брой
Собствена кола	526	55.7
Въздушен транспорт	276	29.2
Влак	26	2.8
Туристически автобус	91	9.6
Друго	26	2.8
Общо	945	100.0

Таблица 9. С кого смятате да споделите първото си пътуване, след като пандемията отмине?

	Брой респонденти	Процент от общия брой
Семейство	484	51.2
Приятели	221	23.4
Съпруг/а, партньор	137	14.5
Бизнес колеги	39	4.1
Ще пътувам сам/а	64	6.8
Общо	945	100.0

Таблица 10. разпределение на отговорите за мотиви за пътуване, транспорт и с кого ще пътуват по доход и брой пътувания за последните 12 месеца

	Месечен Доход на домакинството				Брой пътувания за последните 12 месеца				Общо
	0-1000 лева	1001-2000 лева	2001-3000 лева	Над 3000 лева	Нито едно	1-3	4-5	6 и повече	
Мотиви за пътуване									
Отдих и релаксация	53	171	110	98	32	196	91	113	432
Посещения на забележителности и културни мероприятия	51	93	51	52	11	108	58	70	247
Бизнес	11	23	11	22	7	16	18	26	67
Образование	1	6	2	1	0	7	2	1	10
Среща с приятели и роднини	17	57	34	40	12	66	33	37	148
Друго	11	13	9	8	3	9	11	18	41
Транспорт									
Собствена кола	60	209	144	113	36	233	114	143	526
Въздушен транспорт	44	92	51	89	22	111	65	78	276
Влак	8	13	5	0	4	9	7	6	26
Туристически автобус	30	40	12	9	2	43	18	28	91
Друго	2	9	5	10	1	6	9	10	26
С кого ще споделите първото си пътуване след пандемията?									
Семейство	54	184	117	129	30	223	115	116	484
Приятели	45	100	46	30	14	93	50	64	221
Съпруг/а, партньор	17	37	46	37	8	52	33	44	137
Бизнес колеги	9	16	4	10	4	10	3	22	39
Ще пътувам сам/а	19	26	4	15	9	24	12	19	64
Общо	144	363	217	221	65	402	213	265	945

Таблица 11. разпределение на отговорите за мотиви за пътуване, транспорт и с кого ще пътуват по възраст и пол

	Възраст					Пол		Общо
	18-30	31-40	41-50	51-60	61+	Жена	Мъж	
Мотивация								
Отдых и релаксация	98	138	127	51	18	352	80	432
Посещения на забележителности и културни мероприятия	62	47	64	50	24	200	47	247
Бизнес	15	17	22	13	0	37	30	67
Образование	6	2	2	0	0	8	2	10
Среща с приятели и роднини	49	42	32	22	3	128	20	148
Друго	19	5	13	3	1	27	14	41
Транспорт								
Собствена кола	146	148	161	58	13	433	93	526
Въздушен транспорт	72	75	63	45	21	216	60	276
Влак	13	2	8	2	1	16	10	26
Туристически автобус	9	21	22	30	9	71	20	91
Друго	9	5	6	4	2	16	10	26
С кого ще споделите първото си пътуване след пандемията?								
Семейство	91	160	166	57	10	412	72	484
Приятели	86	40	41	35	19	161	60	221
Съпруг/а, партньор	43	29	26	28	11	116	21	137
Бизнес колеги	9	7	13	9	1	24	15	39
Ще пътувам сам/а	20	15	14	10	5	39	25	64
Общо	249	251	260	139	46	752	193	945

Таблица 12. *Поведение на респондентите след пандемията*

	Изцяло несъгласен	Несъгласен	Неутрален	Съгласен	Напълно съгласен
Ще избира пътуванията си в зависимост от безопасността на дестинацията по отношение на здравето	52	45	174	372	302
Ще предприемам допълнителни хигиенни мерки при бъдещите си пътувания	36	25	126	420	338
Ще избягвам струпване на хора, когато е възможно	33	65	152	409	286

Таблица 13. *Фактори, определящи избора при пътуване*

	Въобще не е важно	Не важно	Неутрално	Важно	Изключително важно
Пътуване до отдалечена/изолирана дестинация	167	206	394	137	41
Отсядане в отдалечен/изолиран хотел	164	263	347	134	37
Отсядане в малък хотел, вместо голям	109	188	310	265	73
В дестинацията има надеждна здравна система, до която мога да имам достъп	43	99	253	402	148
В мястото на настаняване да има добър дезинфекционен контрол на помещения и съоръжения	32	56	182	422	253
Предвидени са маски и дезинфектанти за ръце за пътниците	76	142	300	275	152
Дестинацията привлича много туристи	137	234	388	137	49
Хотелът предоставя достатъчно общо пространство за физическо дистанциране	56	101	299	340	149

Таблица 14. Колко вероятно е в бъдеще да пътувате до държави, които бяха най-много засегнати от COVID - 19 към началото на април 2020 (например Китай, Южна Корея, Иран, Италия, Испания, Германия, Великобритания, САЩ)?

	Брой респонденти	Процент от общия брой
Изобщо невъзможно	146	15.4
Малко вероятно	280	29.6
Неутрално	155	16.4
Много вероятно	270	28.6
Изключително вероятно	94	9.9
ОБЩО	945	100.0

Забележка:

¹ Настоящият Zangador report е базиран на Ivanov, I.K. (2020). *Willingness to travel after a global pandemic: the case of Bulgaria*. Unpublished bachelor dissertation. Cardiff Metropolitan University and Varna University of Management.